

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

***Анотація.** В статті розглянуто питання становлення і розвитку екологічного обліку в сільськогосподарських підприємствах. Доведено взаємозалежність розвитку екологічного обліку і стійкості економічної безпеки на локальному рівні. Обґрунтовано основні чинники і перешкоди формування ефективної системи екологічного обліку, запропоновано шляхи вирішення окреслених питань.*

***Ключові слова:** екологічний облік, екологічна діяльність, універсальний облік, економічна безпека*

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства залежить від впливу зовнішнього середовища. При формуванні стратегії розвитку підприємства і політики економічної безпеки, доцільно вивчати і враховувати світові тенденції соціально-економічних змін. Концепція стійкого розвитку включає наступні складові: екологічну, економічну і соціальну. Сутність економічної складової полягає у забезпеченні стійкого використання природного капіталу в двох аспектах: 1) при незмінній величині природного капіталу і зростанні чисельності населення; 2) при зростаючій або стабільній величині природного капіталу на душу населення. Бухгалтерський облік забезпечує формування інформації про природний капітал суспільства та результати діяльності господарюючого суб'єкта. В бухгалтерському обліку фіксуються господарські операції підприємства, що здійснюються з використанням природних ресурсів або призводять до екологічних наслідків. Опрацьована в процесі обліку інформація використовується в обрахунку аналітичних показників для прийняття управлінських рішень внутрішніми і зовнішніми користувачами.

Соціальна складова спрямована на забезпечення стабільності соціальних і культурних систем через справедливий розподіл благ не тільки всередині одного покоління, а й між поколіннями. Роль бухгалтерського обліку у реалізації соціальної складової полягає в інформаційному забезпеченні прийняття рішень щодо справедливого розподілу відповідних благ.

Екологічна складова покликана забезпечити цілісність екосистем через збереження

їх здібностей до самовідновлення. Інформаційним джерелом щодо кількості та якості природних систем на мікроекономічному рівні призвані слугувати дані бухгалтерського екологічного обліку.

Важливим інструментом забезпечення стійкого розвитку є оцінка екологічних наслідків. Тобто, для зменшення негативного впливу людини на довкілля необхідно, в першу чергу, виміряти (відобразити в бухгалтерському обліку) зазначений вплив. В дослідженнях, проведених в західних країнах, робляться спроби залучення бухгалтерського обліку до реалізації концепції стійкого розвитку. «Глобальне сприйняття ідеї сталого розвитку, – зазначають П.І. Гайдуцький і В.М. Жук [5, с. 74], – є неформальною інституційною основою майбутніх універсальних моделей розвитку людства, в т.ч. і побудови універсального бухгалтерського обліку». Під універсальним автор розуміє синергійне поєднання трьох видів обліку: управлінського, екологічного і соціального. Розвиток кожного з них сприятиме зміцненню стійкості економічної безпеки на локальному і глобальному рівнях.

Окреслене вище підкреслює актуальність дослідження питань розвитку екологічного обліку в контексті економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку теорії екологічного обліку пов'язані з формуванням термінологічного апарату і особливостями трактування різними групами користувачів нових понять. Сьогодні немає однозначного визначення терміну «екологічний облік». Тим бі-

льше, не достатньо розроблена концепція екологічного обліку в контексті економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Слід відзначити, що питання екологічного управління, екологізації економіки, екологічної культури, сутності, призначення і організації екологічного обліку в своїх наукових працях висвітлюють наступні вчені: О. Бондар [1], О. Валуйський [2], О.В. Вороновська [4], П.І. Гайдуцький [5], В.А. Голян [6], В.М. Жук [8], І.В. Замула [10; 11], С. Літвак [13], П.М. Майданевич [14], Н.М. Малюга [15; 16], Л.М. Пелиньо [17], К.В. Стецюк [18], В.А. Фостолович [19], М.А. Хвесик [20], В.Я. Шевчук [21] та інші.

Постановка завдання. Ціллю статті є висвітлення питань становлення і розвитку екологічного обліку в контексті економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури показав, що не існує однозначного тлумачення поняття екологічного обліку. Наприклад, в своїх наукових працях поняттям «екологічний облік» оперують О. Вороновська [4], Н.А. Василевська, А.А. Левченко, П.М. Майданевич [14], Л.М. Пелиньо [17], І.В. Бешуля, М.Ф. Бичков, А. Ляпіна, Л.І. Максимів, Т.А. Кірсанова, Є.В. Кірсанова, «облік природоохоронної діяльності» – О. Петрик, В.А. Терехова, «облік охорони навколишнього середовища» – О.Д. Токбаєва, «бухгалтерський облік екологічної діяльності» – І.В. Замула [10], Н.М. Малюга [15], В.М. Жук [5], П.І. Гайдуцький [5] та інші. У працях І.В. Замули, Ю.О. Івахів, Н.М. Малюги, Л.М. Пелиньо, Т.А. Кірсанової [10; 11; 15; 17], наведено визначення екологічного обліку як системи виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень.

З нашої точки зору, екологічний облік – це спеціально створена підсистема бухгалтерського обліку, на яку покладені функції збору, обробки та узагальнення інформації про екологічну діяльність підприємства в контексті економічної безпеки та в умовах стійкого розвитку суспільства.

За періодизацією розвитку людства, запропонованою В.Я. Шевчуком [21, с. 12-14], прослідковується наближення суспільства до усвідомлення необхідності формування економічної думки з урахуванням екологічних факторів (табл. 1). Це дає можливість обґрунтувати необхідність бухгалтерського спостереження екологічних факторів.

Рушійною силою на всіх етапах розвитку є інстинкт продовження життя, на цьому й будуються основні пріоритети. Для найбільш раннього (традиційного) суспільства особливість взаємозв'язку людини з природою проявлялась в тому, що людина лише користувалася природними ресурсами, не виробляючи матеріальних благ. На цьому етапі домінувало питання забезпечення продуктами харчування з віддаленістю від проблем природокористування, адже загроза обмеженості ресурсів не вбачалася [13, с. 44-45]. На етапі перехідного суспільства бездефіцитність природних благ зумовила їх нульову мінову вартість. Це, в свою чергу, виключило потребу в обліку природних ресурсів.

На початку ХХ століття під впливом економічної теорії, бухгалтерський облік був відсторонений від питань збереження довкілля. Облікова інформація створювала загрозу процесу становлення індустріального суспільства. Політика індустріалізації призвела до значного зростання кількості підприємств важкої промисловості, що збільшило навантаження на природне середовище.

Виснаження природних ресурсів призвело до їх дефіциту. На цьому етапі виникла проблема неможливості ринкового регулювання впливу підприємств на природне середовище [7, с. 9]. Під дією процесів глобалізації, на початку 80-х років ХХ століття, світова громадськість відчула необхідність розпочати роботу над основними положеннями екологічного обліку. У 1991 р. Міжурядовою робочою групою експертів розроблено перші рекомендації для бухгалтерів з розкриття інформації про вплив господарської діяльності підприємства на довкілля, а у 1998 р. – з відображення екологічної діяльності в бухгалтерському обліку [9, с. 213].

Характеристика епох розвитку суспільства в розрізі його екологічної орієнтації

Епоха	Соціальна характеристика Епохи	Наявність екологічного обліку
1. Традиційне суспільство	Охорона природи та середовища проживання ігнорується, тенденція до максимального демографічного росту, який обмежено дефіцитом їжі та хворобами. Домінанта прогнорування	Відсутність обліку будь-яких екологічних факторів діяльності
2. Перехідне суспільство	Декларується охорона природи і середовища проживання, але здійснюється частково. Максимальне демографічне зростання, яке підтримується соціально-економічними механізмами та медициною. Домінанта економіки	Виникнення обліку природних ресурсів та, відповідно, проблем щодо їх оцінки
3. Постіндустріальне суспільство	Охорона природи і середовища проживання з технологічними та економічними обмеженнями. Стимулювання демографічного зростання декларується, але не здійснюється (в розвинутих країнах здійснюється автоматично). Домінанта економіки з екологічними обмеженнями	Розробка основних положень екологічного обліку
4. Інформаційне суспільство	Пріоритет охорони природи і середовища проживання. Демографічні процеси підпорядковані меті підвищення якості життя людини. Домінанта виживання	Формування системи екологічного обліку

* Джерело: розроблено на основі [21]

На даному етапі розвитку суспільства виникла необхідність справедливого (економічно виміряного та підтвердженого обліком) перерозподілу природних ресурсів і контролю за їх використанням [5, с. 72]. Втрата важковідновних і невідновних у процесі праці природних ресурсів, все більше спонукають до переосмислення традиційних підходів до їх використання. З'явилися нові об'єкти бухгалтерського обліку. За умови ігнорування об'єктів, пов'язаних з екологічною діяльністю, відсутністю відповідної методології, облікова інформація не відображає реальний стан підприємства, а бухгалтерський облік не виконує свої завдання [4, с. 198].

Для детальної характеристики об'єктів екологічного обліку, визначено наступні його складові: синтетичний і аналітичний облік витрат на природоохоронну діяльність; облік активів, які використовуються у цілях охорони навколишнього середовища; облік усіх інших активів, які впливають на стан

довкілля; облік доходів від раціонального використання ресурсів та позитивного ефекту від впливу на довкілля; збір інформації та складання звітів про екологічну діяльність; вимір та облік у натуральних і вартісних вимірниках стану екосистем, у межах яких здійснюється виробнича діяльність підприємства; облік екологічного податку, рентні платежі за видобуток і транспортування нафти і природного газу, плати за землю і користування надрами, а також зборів за спеціальне використання води і лісових ресурсів.

У своїх працях вчені-обліковці виділяють такі об'єкти обліку: екологічні витрати; екологічні засоби (активи); екологічні зобов'язання; екологічний ефект; екологічні господарські операції; природні ресурси і права на їх використання. Для систематизації результатів дослідження виділено три групи об'єктів екологічного обліку: активи (природно-ресурсний потенціал, генетично модифіковані організми, відходи виробниц-

тва, активи природоохоронного призначення), пасиви (екологічні зобов'язання) та процеси (екологічні доходи, екологічні витрати та фінансові результати від екологічної діяльності суб'єкта господарювання). Для відображення в бухгалтерському обліку зазначених специфічних об'єктів, необхідно розробити і законодавчо встановити відповідну методику їх обліку та формування фінансової звітності.

Запит локального менеджменту на інформацію, пов'язану з екологічною діяльністю або ж екологічними наслідками, може бути зумовлений різними причинами: причини-умови (кризи, катастрофи тощо); економічні причини (нестача ресурсів, кризи тощо); ринкові причини (попит на екологічно чисту продукцію); розвиток людської свідомості (відчуття причетності до загального еволюційного процесу, відчуття цілісності з природою). Перші два види причин впливають на власника капіталу, змушуючи його враховувати природні умови функціонування підприємства через що породжується об'єктивна необхідність у екологічній інформації, яку може забезпечити система бухгалтерського обліку. Вплив інституційних запитів відбувається через дію формальних (система нормативного регулювання) та неформальних (традиції, культура ведення бізнесу) інституцій на систему бухгалтерського обліку та проявляються у формі управлінських запитів [8, с. 20].

Формування запиту власником капіталу під впливом причини пов'язаної з розвитком свідомості здійснюється на підґрунті людського ставлення до природи. Ця проблема ширша, аніж виключно проблема споживання ресурсів. Це проблема менталітету, мислення, психології, культури.

Процес використання методів бухгалтерського обліку, спрямований на формування бухгалтерської інформації, має включати ціннісні орієнтації, що є складовими екологічної свідомості. Це дозволить розширити знання про бухгалтерський облік, а також фактори, які впливають на його розвиток, збагативши тим самим теорію бухгалтерського обліку.

Зв'язок проблем економічних з екологічними слід розглядати в контексті зв'язку «людина-середовище». Такий підхід обумо-

влений існуванням постійного безперервного обміну людини з довкіллям. Людина повинна розглядатися як відкрита система. Споживання ресурсів і продукування є невід'ємними частинами людської поведінки, в тому числі, що стосується суспільно-економічних відносин. Зазначені складові формують мотиваційну основу людської поведінки [18, с.23].

Реалізувати такий підхід вдалося В. Вернадському. В першу чергу, це стосується розкриття проблеми споживання. Він розглядає життя людини як складову космічного процесу у нерозривному зв'язку з навколишнім середовищем, яке він називає біосферою [3, с. 37]. Варто зазначити, що розвиток біосфери В. Вернадський пов'язує з діяльністю людини. При цьому виняткове значення, на думку вченого, має інформація. «Під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить в новий стан – в ноосферу...» [3, с. 252]. «Створення ноосфери з біосфери є явище природне, більш глибоке і потужніше в своїй основі, ніж людська історія. Воно потребує сприйняття людства як єдиного цілого. Це його обов'язкова передумова» [3, с. 261]. Такі висновки є надзвичайно важливими для характеристики ролі та значення бухгалтерського обліку, зокрема, обліку екологічної діяльності. Функціональний статус бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності відкриває перед ним широкі перспективи, пов'язані з гносеологічним змістом бухгалтерської інформації в умовах стійкого розвитку економіки.

Інформація, сформована в системі бухгалтерського обліку, що стосується екологічної діяльності підприємства або ж екологічних наслідків його функціонування, є основою для інформаційної революції. Такий інформаційний прорив необхідний власнику капіталу у діяльності зі збереження стану довкілля, і, відповідно, для власної безпеки.

Екологічний облік в контексті економічної безпеки підприємства повинен формувати інформацію про: наявність природних ресурсів (у кількісному та вартісному вимірюваннях), ступінь розробки та екологічний стан (якість) природних ресурсів; наявність впливів (позитивних і негативних) суб'єкта

господарювання на природне довкілля; здійснювані заходи суб'єктом господарювання щодо охорони середовища, а також їх ефективність.

Необхідність бухгалтерського відображення екологічної діяльності зумовлена підвищенням уваги з боку держави та суспільства до процесів впливу підприємства на природне середовище.

Причини необхідності ведення екологічного обліку: потреба у точному і відокремленому відображенні операцій з природоохоронної діяльності; зацікавленість кредиторів та інвесторів в отриманні достовірної інформації про екологічну діяльність і екологічну безпеку; можливість підприємства здобути переваги на ринку, реалізуючи екологічно чисту продукцію; досягнення збалансованого розвитку та високого рівня економічної безпеки.

Проблема розвитку екологічного обліку проявляється через ряд перешкод: екстенсивний шлях розвитку національного господарства; відсутність ефективних природоохоронних програм та законодавчого закріплення екологічного обліку; виділення окремих груп витрат, доходів, обладнання – додаткове навантаження у роботі бухгалтерів, яке не є обов'язковим і рідко застосовується на практиці; відсутність конкретних рекомендацій щодо ведення екологічного обліку; відсутність вимог обов'язкового подання екологічної звітності.

Є дві основні передумови розвитку екологічного обліку: 1) витрати ресурсів в процесі цілеспрямованого впливу на природне середовище (фінансових, матеріальних, енергетичних, інформаційних), які необхідно відображати в обліку; 2) втрати ресурсів внаслідок впливу природного середовища на сучасне виробництво: при цьому виникає потреба у виявленні тенденцій такого впливу з метою передбачення, прогнозування величини їх негативного впливу, оцінки ризиків і формування заходів економічної безпеки на локальному рівні.

Щоб контролювати процес взаємного впливу природи і людини, необхідно воло-

діти інформацією, яку може забезпечити бухгалтерський облік. Отже, з прийняттям концепції стійкого розвитку, та для формування внутрішнього механізму економічної безпеки, кожне підприємство зобов'язане зробити внесок у її реалізацію.

У першу чергу необхідно врегулювати облік природно-ресурсного потенціалу. Окрім внесення змін у діючі нормативні акти, бажано затвердити нове положення (стандарт) бухгалтерського обліку про облік придбання, оренди і охорони земельних, водних, лісових ресурсів, атмосферного повітря (точніше – права на його забруднення), надр, територій видобутку корисних копалин та біологічного різноманіття, адже вони на сьогоднішній день вважаються власністю народу України і не знаходять належного відображення в обліку. Відповідно, їх втрата, виснаження у результаті господарської діяльності не відображається в обліку. Це свідчить про неадекватність обліку природних ресурсів на макrorівні, що автоматично актуалізує проблему необхідності удосконалення відображення зазначених ресурсів у системі національних рахунків, а, відповідно, і розробки методології облікового відображення природних ресурсів на мікрорівні.

Природно-ресурсний потенціал запропоновано включити до об'єктів екологічного обліку, а саме екологічних активів. Складові природно-ресурсного потенціалу та господарські операції, які можуть з ними здійснюватися перераховано на рис. 2.

Земельні, водні та лісові ресурси, надра і території видобування корисних копалин, а також біологічне різноманіття в бухгалтерському обліку відображаються у розрізі таких господарських операцій: 1) наявність і рух складових природно-ресурсного потенціалу (якщо вони є власністю цього суб'єкта); 2) операції з оренди складових природно-ресурсного потенціалу; 3) операції з охорони природно-ресурсного потенціалу: діяльність підприємства щодо запобігання забрудненню; вплив діяльності підприємства на складові природно-ресурсного потенціалу; діяльність підприємства з усунення наслідків негативного впливу на природно-ресурсного потенціалу.

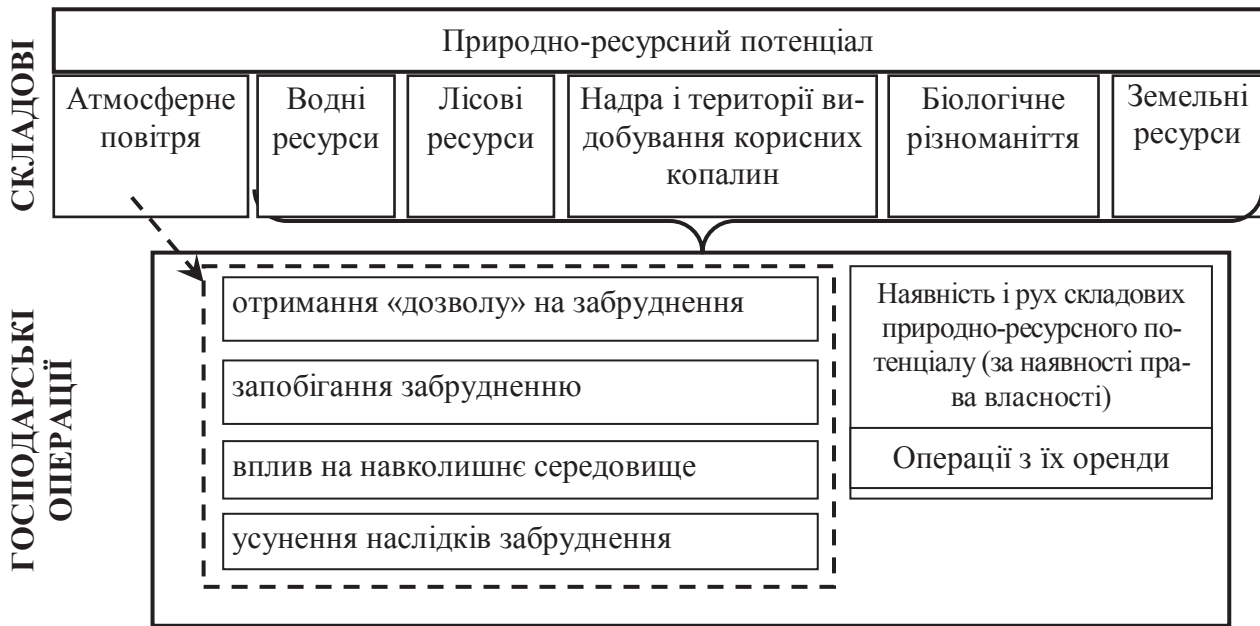

Рис. 2. Складові природно-ресурсного потенціалу, що підлягають відображенню в системі бухгалтерського обліку

*Джерело: власна розробка

Атмосферне повітря відрізняється від інших природних ресурсів відсутністю власника, тому в бухгалтерському обліку може бути відображене лише в частині операцій з охорони складових природно-ресурсного потенціалу, як показано на рисунку. За умови застосування наведеного поділу операцій підприємства зможуть посилити контроль за впливом своєї діяльності на природні ресурси.

Господарюючі суб'єкти мають право лише на користування природними ресурсами, проте, знищуючи їх та привласнюючи створений продукт, здійснюється розпорядження об'єктами національного багатства. При цьому обліковуються лише кошти, оплачені за надане право на використання. Виконання економічних функцій перетворює природні ресурси на активи, які потребують визнання та оцінки.

Висновки. Відображення в бухгалтерському обліку підприємства операцій, пов'язаних з його екологічною діяльністю, дозволить формувати інформацію про екологічне управління підприємством і оприлюднювати її з метою інформування громадськості про результати такої діяльності, що є одним з факторів формування ділового іміджу та сприяє зміцненню економічної безпеки на локальному та глобальному рівнях.

Відсутність системи інформування, якою може бути бухгалтерський облік, є перешкодою у розвитку досліджень у сфері економіки та екології. Отже, першочерговим завданням є формування достовірної та своєчасної інформації в бухгалтерському обліку про еколого-економічні процеси з метою можливості подальших досліджень у сфері впровадження концепції стійкого розвитку економіки країни.

Список літератури:

1. Бондар О. Екологічний аудит: світовий досвід і вітчизняні реалії / О.Бондар, Г. Білявський, Ю. Саталкін, М. Пилипчук // Вісник НАН України. – 2011. – №4. – С. 42-51.
2. Валуйський О. Екологічний виклик сучасному глобальному світу в філософському вимірі / О. Валуйський // Вісник КНТЕУ. – 2010. – №3. – С. 67-77.
3. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский: [предисловие Р.К. Баландина]. – М.: Айрисс-Пресс, 2004. – 576 с.
4. Вороновська О. Сутність і розвиток екологічного обліку / Олена Вороновська // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2 (31). – С. 195-200.

5. Гайдуцький П.І. Роль бухгалтерського обліку в попередженні економічних криз / П.І. Гайдуцький, В.М. Жук // Економіка України. – 2012. – №12. – С. 72-82.
6. Голян В.А. Фіскальне регулювання природокористування: теоретико-методологічні засади врахування територіальних відмінностей рівня ресурсно-екологічної спрямованості податкових надходжень / В.А. Голян, В.М. Бардась // Економіка та держава: економічні науки. – 2011. – №10. – С. 18-23.
7. Драган І.В. Формування регіональної системи управління природокористуванням на інноваційній основі / І.В. Драган // Екологічний вісник. – 2012. – №1. – С. 9-10.
8. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. – 2012. - №2. – С. 18-23.
9. Жук П.В. Регіональні природно-техногенні загрози в системі національної безпеки / П.В. Жук, Ю.І. Соха / Регіональна економіка. – 2011. – №4. – С. 210-216.
10. Замула І.В. Аналітична модель бухгалтерського обліку екологічної діяльності / І.В. Замула, М.М. Шигун // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. - № 59. – С. 337-343.
11. Замула І.В. Економ-теоретичні передумови бухгалтерського обліку екологічної діяльності підприємства / І.В. Замула // Економіка: реалії часу. – 2012. – №2 (3). – С. 147-152.
12. Збарський В., Збарська А. Екологічні процеси в аграрному секторі економіки України / В. Збарський, А. Збарська // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2011. – №10 (283). – С. 32-34.
13. Літвак С. Реформування екологічного оподаткування та розробка місцевих екологічних програм – шлях до збереження навколишнього природного середовища / С. Літвак, А. Павлова // Економіст. – 2012. – №6. – С. 44-45.
14. Майданевич П.М. Роль обліку і звітності у сучасному екологічному управлінні / П.М. Майданевич // Облік і фінанси АПК. – 2009. – №2. – С. 48-52.
15. Малюга Н. Екологічні витрати: класифікація та бухгалтерське відображення / Малюга Н., Замула І. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №5. – С. 35-41.
16. Малюга Н. Методологічні засади обліку складових природно-ресурсного потенціалу: історико-правові передумови / Малюга Н., Замула І. // Вісник економічної науки України. – 2011. – №2 (20). – С. 112-117.
17. Пелиньо Л.М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л.М. Пелиньо // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.
18. Стецюк К.В. Ресурсний підхід до процесу формування екологічної культури / К.В. Стецюк // Екологічний вісник. – 2011. – №5. – С. 23-25.
19. Фостолович В.А. Екологічний облік як елемент інноваційного підходу еколога-економічної системи управління сільськогосподарських підприємств / В.А. Фостолович, М.В. Агапова // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 140-144.
20. Хвесик М.А. Екологізація економіки як пріоритетний інструмент сталого розвитку / М.А. Хвесик // Екологічний вісник. – 2010. – №6. – С. 26-32.
21. Шевчук В.Я. Екологічне управління: Підручник / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.

Summary

The economic security of the enterprise depends on the influence of the external environment. The information source for assessing the impact of the environment is environmental accounting.

The question of the formation and development of environmental accounting is investigated in the article. The interdependence of environmental accounting and sustainability of economic security at the local level is proved.

For detailed specifications of objects of environmental accounting its following components are defined: cost accounting for environmental protection; accounting of assets used for the purposes of environmental protection and that influence on the environment; accounting of revenues from the rational use of resources and benefits of environmental impact; gathering of information and preparing reports on environmental activities; accounting of the environmental tax, royalties for the extraction and transportation of oil and natural gas, payments for land and subsoil use, as well as fees for special use of water and forest resources.

Three groups of objects of environmental accounting are determined: assets (natural resource potential, genetically modified organisms, wastes of production, assets environmental protection purpose), liabilities (environmental liabilities) and processes (environmental revenues, environmental costs and income).

Main factors and obstacles of formation of an effective system of environmental accounting are substantiated. The basic reasons for the need to conduct environmental accounting and problems of development are detected, The problems are manifested through a series of obstacles: extensive way of development of the national economy; lack of effective conservation programs and the law on environmental accounting; lack of environmental accounting methodology; absence of requirements of mandatory environmental reporting.

Key words: *environmental accounting, environmental activity universal accounting, economic security*